

ΔΙΑΒΑΖΩ

μηνιαία επιθεώρηση του βιβλίου • Σεπτέμβριος 2008 • 6 €

Τεύχος 488

ISSN 1106-1380

31

9 771106 138010

Paul Auster

ΦΑΚΕΛΟΣ: Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΣΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ

Φύκελος

Η Λογοτεχνία στο Δημοτικό

Η θέση της Λογοτεχνίας παρουσιάζεται διαχρονικά παραμελημένη τόσο από τα επίσημα Αναλυτικά Προγράμματα όσο και από τις διδακτικές πρακτικές της ελληνικής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Το ζήτημα αυτό απασχολεί την Εκπαιδευτική και Πανεπιστημιακή κοινότητα εδώ και πολλά χρόνια, χωρίς να επιλύεται. Η επίσημη ηγεσία ενώ παραδέχεται αυτή την ουσιώδη έλλειψη διδασκαλίας της λογοτεχνίας «εφευρίσκει» αιτιολογίες για να μην πάρει μέτρα. Οι συνεργάτες μας καθηγητές παρουσιάζουν το όλο θέμα.

Γιάννης Σ. Παπαδάτος - Δημήτρης Πολίτης

Η θέση της Λογοτεχνίας στο δημοτικό σχολείο σύμφωνα με τις απόψεις των δασκάλων: Αναφορά σε μία έρευνα

Γενικά

Από τα «Αναγνωστικά» των περασμένων αιώνων, στα οποία συμπεριλαμβάνονται και λογοτεχνικά κείμενα, μέχρι τα προηγούμενα εγχειρίδια της σειράς «Η Γλώσσα μου», όπου ανθολογούνται αυτοτελώς ή αποσπασματικά λογοτεχνικά κείμενα (ποιήματα, παραμύθια, μικρές ιστορίες, παραμυθικές ιστορίες, διηγήματα, μυθιστορήματα, θεατρικά κείμενα) ή τα σημερινά βιβλία του γλωσσικού μαθήματος (στο πλαίσιο της πρόσφατης «μεταρρύθμισης»), όπου περιορίζονται δραστικά τα λογοτεχνικά κείμενα, η Λογοτεχνία δεν διεκδικεί προεξάρχοντα ρόλο, ενώ η αισθητική της δυναμική προσεγγίζεται και αναλώνεται στο πλαίσιο του γλωσσικού μαθήματος. Από τη δεκαετία του 1980, ωστόσο, παράλληλα με τα γλωσσικά εγχειρίδια κυκλοφορούν και τα *Ανθολόγια Λογοτεχνικών Κειμένων* για τους μαθητές του ελληνικού δημοτικού σχολείου, τα οποία και αναλαμβάνουν «να σώσουν» τη χαμένη «τιμή» της Λογοτεχνίας. Προς μια τέτοια προοπτική τα σημερινά *Ανθολόγια Λογοτεχνικών Κειμένων* (ένα ανά δύο τάξεις, όπως και τα προηγούμενα, αρχίζοντας από την Α' Δημοτικού) είναι επιφορτισμένα να αναδείξουν επιπλέον και την αξία της υπο-

τιμημένης λογοτεχνικότητας. Τα ερωτήματα, πάντως, για τη θέση της Λογοτεχνίας όσο και οι επιφυλάξεις για τις νεότερες προτάσεις αντιμετώπισής της μέσα στο πλαίσιο του σημερινού προγράμματος της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης προβάλλουν περισσότερο έντονα από ποτέ και απαιτούν «μορφωμένες» απαντήσεις και υπερβάσεις. Προς την κατεύθυνση αυτή είναι προσανατολισμένο και το παρόν άρθρο, καταγράφοντας και διερχόμενος τις απόψεις των δασκάλων για τη θέση της Λογοτεχνίας στο δημοτικό σχολείο. Μελετώντας τα παλαιότερα *Αναλυτικά Προγράμματα*, όπου αποτυπώνονται οι στόχοι και διαγράφεται η ύλη των μαθημάτων και των διδακτικών αντικειμένων, παρατηρεί κανείς ότι η Λογοτεχνία εντάσσεται στον όγδοο και τελευταίο στόχο του γλωσσικού μαθήματος¹, ενώ στο καθημερινό «Ωρολόγιο Πρόγραμμα» δεν αναφέρεται καν το αντικείμενο «Λογοτεχνία». Έτσι, από τη μια πλευρά τα κείμενα (λογοτεχνικά και χρηστικά) των βιβλίων *Η Γλώσσα μου* προσεγγίζονται με τρόπο κειμενοκεντρικό με βάση κυρίως την κατανόηση, τις γραμματικοσυντακτικές ασκήσεις και «ελευθεριάζονται» για την παραγωγή γραπτού λόγου, ενώ από την άλλη πλευρά τα *Ανθολόγια Λο-*

γοτεχνικών Κειμένων, πλήρως ενταγμένα στις απαιτήσεις του γλωσσικού μαθήματος, χρησιμοποιούνταν περιοδικά (μια φορά κάθε δύο εβδομάδες), αλλά και το λεγόμενο «επαναληπτικό μάθημα» (τύπου διαγωνίσματος: δώδεκα περίπου το χρόνο) ήταν απόλυτα ενταγμένο στο γλωσσικό μάθημα. Έτσι, η φιλιαναγνωσία, αν και ρητά διατυπωμένος στόχος του γλωσσικού μαθήματος, δεν περιβαλλόταν προφανώς με τη δέουσα προσοχή, αφού, όπως ειπώθηκε, η όλη προσέγγιση ήταν κατά το μεγαλύτερο μέρος της κειμενοκεντρική, γνωστικά προσανατολισμένη στους γραμματικούς και συντακτικούς κανόνες.

Στα πρόσφατα *Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών* (ΑΠΣ) και στο *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών* (ΔΕΠΠΣ) (2002) η Λογοτεχνία εντάσσεται στον έκτο από τους δεκατρείς στόχους του γλωσσικού μαθήματος². Σε σύγκριση, ωστόσο, με τα προηγούμενα *Προγράμματα Σπουδών* υπάρχει μια ποιοτικού χαρακτήρα διαφορά, αφού «κρίνεται σκόπιμη η μερική αποσύνδεση της διδασκαλίας των λογοτεχνικών κειμένων από τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος, γιατί η λογοτεχνία παίζει ένα σημαντικό ρόλο στη γλωσσική και γενικότερα στην αισθητική καλλιέργεια του ατόμου, στην ευαισθητοποίησή του απέναντι στα προβλήματα της ζωής...»². Παρά το ότι πρόκειται για μια σχετικά ορθή θέση, αν θεωρούσαμε ότι η Λογοτεχνία χρειάζεται να αντιμετωπίζεται αποκλειστικά μέσα στα όρια της γλωσσικής διδασκαλίας³, θα περίμενε κανείς ότι μια τέτοια αποσύνδεση θα εξασφάλιζε τη θέση της Λογοτεχνίας στο «Ωρολόγιο Πρόγραμμα», κατοχυρώνοντας το «δικό» της χρόνο σε εβδομαδιαία βάση. Κάτι τέτοιο, όμως, δεν

συμβαίνει. Σχετικά υπάρχει μόνο μια «οδηγία» του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, η οποία προβλέπει ότι κάθε πέντε (5) δώρα του γλωσσικού μαθήματος θα ακολουθεί ένα (1) δώρο που θα καλύπτεται από κείμενα του *Ανθολογίου Λογοτεχνικών Κειμένων*⁴. Αυτό το δώρο, το οποίο προβλέπεται «ευκαιριακά» και δεν αναφέρεται στο «Ωρολόγιο Πρόγραμμα», είναι προσαρμοσμένο θεματικά στις ενότητες των εγχειριδίων του γλωσσικού μαθήματος. Ουσιαστικά, δηλαδή, η ενασχόληση των μαθητών με τα λογοτεχνικά κείμενα επαφίεται στις ιδιαίτερες συνθήκες της κάθε τάξης (μαθησιακές δυσκολίες, πολυπολιτισμική σύνθεση, έλλειψη αποτελεσματικής βοήθειας κ.λπ.), αλλά κυρίως στη διάθεση των δασκάλων απέναντι στη Λογοτεχνία, η οποία επηρεάζεται και από τη γνωστή «δυσκολία» των τελευταίων σχολικών βιβλίων σε σχέση με τη διάθεση ωρών για την κατανόηση και εμπέδωση των γνωστικών αντικειμένων. Γίνεται έτσι φανερό ότι η Λογοτεχνία που προσφέρεται από τα *Ανθολόγια Λογοτεχνικών Κειμένων*, πέρα από τα αναγραφόμενα στο ΔΕΠΠΣ, στην ουσία εντάσσεται σε μεγάλο βαθμό στο γλωσσικό μάθημα, αφού, στην καλύτερη περίπτωση, «διδάσκεται» όπως αυτό. Συνεκδοχικά, λοιπόν, από τη στιγμή που τα κείμενα του γλωσσικού μαθήματος προσεγγίζονται με πρακτικές κυρίως «λειτουργικού εγγραμματισμού», παρόμοια «τύχη» επιφυλάσσεται και για τα κείμενα των *Ανθολογίων*. Επιπλέον, η Λογοτεχνία αντιμετωπίζεται από τα ΑΠΣ- ΔΕΠΠΣ και σε διαθεματικά πλαίσια ως ...συμπλήρωμα. Αναφέρεται χαρακτηριστικά: «Η λογοτεχνία διδάσκεται και στο πλαίσιο των άλλων μαθημάτων ... σε συνδυασμό με τα μαθήματα των καλλιτεχνικών και της μουσικής κ.λπ.»⁵.

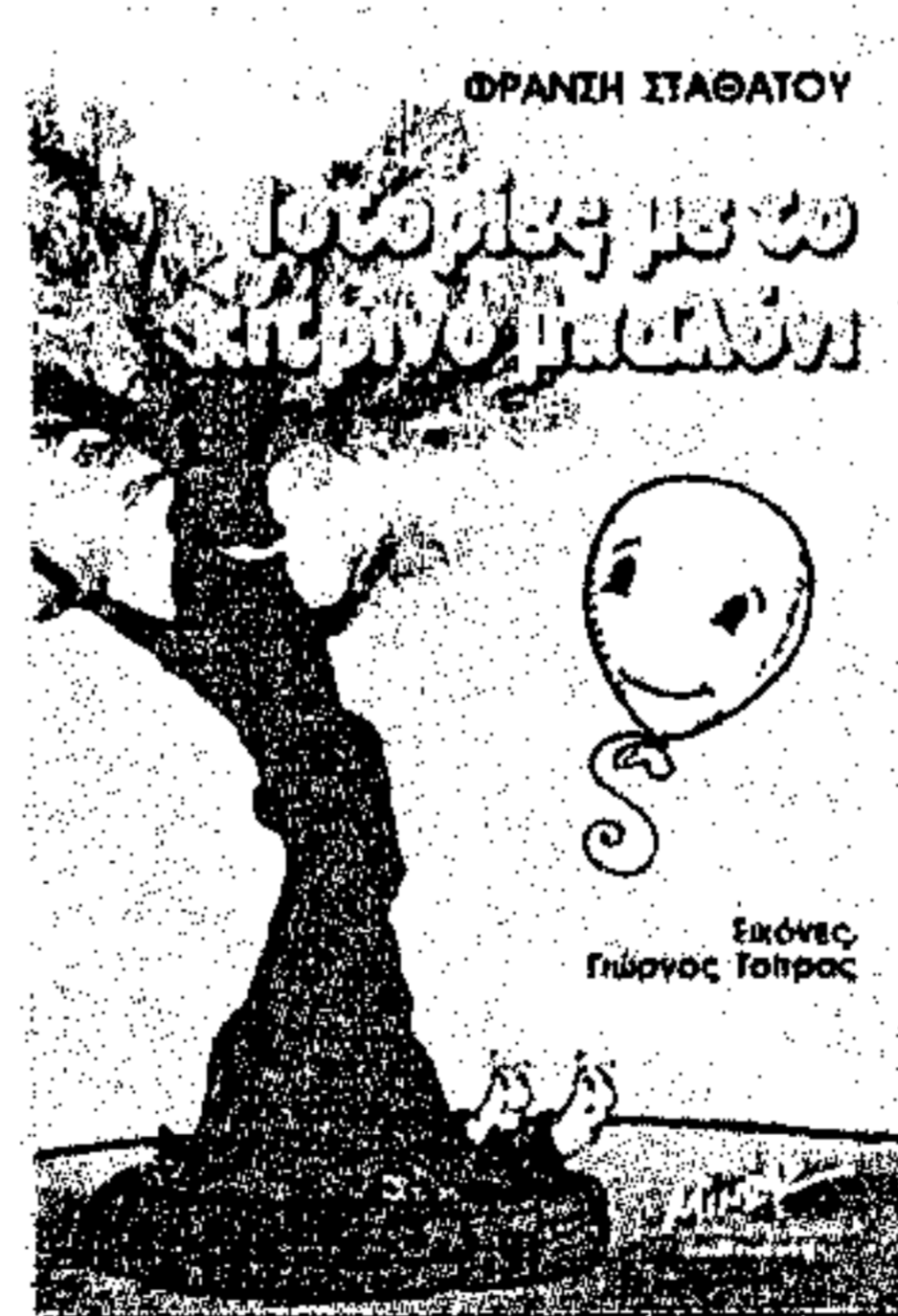
Μια οραία σκουπιδοπαρέα
Λένα Μερικά

Ένα αστείο παραμύθι με οικολογικό μήνυμα, που μιλάει για τη φίλια, την αλληλεγγύη, το σεβασμό στη μνήμη και την παράδοση.

Σούπερ γάτοι, σούπα σκύλοι!
Μάνος Βενιέρης

Ένα σατιρικό πανόραμα της εποχής μας με κοινωνικά μηνύματα, για κάθε ηλικία. Ένα ταξίδι στον κόσμο του ονείρου...

Ιστορίες με το κίτρινο μπαλόνι
Φράνση Σταθάτου

Ένα κίτρινο μπαλόνι ξεφεύγει από τα χέρια του μπαλονά και πετά ελεύθερα, γυρεύοντας να ταξιδέψει μακριά και να γνωρίσει τον κόσμο.

Βιβλία
για παιδιά από
10 ως 12 ετών

ΜΙΝΩΑΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Τ.Θ. 504 88, 141 10 Ν. Ηράκλειο, Αθήνα
Τ: 210 27 11 222 — F: 210 27 11 056
e-mail: info@minoas.gr

www.minoas.gr

Η ιδιαιτερότητα της Λογοτεχνίας και η αναγκαιότητά της ως «αντικείμενο»

Στις βασικές επιδιώξεις της Λογοτεχνίας προτάσσεται, ως γνωστόν, η αισθητική απόλαυση και μέσω αυτής άλλοι έμμεσοι και αβίαστοι στόχοι (φιλιαναγνωσία, οικολογική - κοινωνική - πολιτισμική ευαισθητοποίηση κ.λπ.), που δεν επιτυγχάνονται ούτε στο ελάχιστο, αφού η Λογοτεχνία εντάσσεται λανθασμένα σε μια γνωσιοκεντρική προοπτική, υπονομεύεται ως προς τη θέση της και υποβαθμίζεται ως προς τους σκοπούς της. Αυτή η διαπίστωση επαληθεύεται και από τις προθέσεις του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, όταν κατά την επιμόρφωση των στελεχών της εκπαίδευσης και των εκπαιδευτικών για τα νέα βιβλία (2005-2007) ελάχιστα δώρα σε ελάχιστες ομάδες εκπαιδευτικών διατέθηκαν, και αυτά ύστερα από τις οχλήσεις των συντακτικών επιτροπών των *Ανθολογίων*. Ωστόσο, για το αν η Λογοτεχνία είναι απαραίτητη στα παιδιά σχολικής ηλικίας νομίζουμε ότι δεν χρειάζεται να επιχειρηματολογήσουμε. Ας αρκεστούμε μόνο σε κάτι χαρακτηριστικό που αναφέρει ο D. Ρεννας: «Ναι, του μάθαμε τα πάντα για το [λογοτεχνικό] βιβλίο. Του ανοίξαμε υπέρμετρα την όρεξη για διάβασμα. Σε σημείο, θυμηθείτε, σε σημείο που βιαζόταν να μάθει να διαβάζει μόνος του!»⁷. Στον πρόλογο του *Βιβλίου για το δάσκαλο*, που συνοδεύει το *Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων* για τις Γ'-Δ' τάξεις του Δημοτικού, σημειώνεται: «Στόχος του *Ανθολογίου* είναι η καλλιέργεια της λογοτεχνικής ευαισθησίας και της φιλιαναγνωσίας στο παιδί με τρόπους παιγνιώδεις και προπαντός ευχάριστους... Γνώμονας του *Ανθολογίου* είναι η μη υποβάθμιση της λογοτεχνικότητας, που αποτελεί και το μείζονα κίνδυνο εξαιτίας της σύγχυσης ανάμεσα στο παιγνιώδες και το λογοτεχνικό, στο γενικώς ευχάριστο και σε αυτό που προβληματίζει και διεγείρει τη φαντασία του μαθητή...»⁸.

Από όλες τις παραπάνω απόψεις εξυπηρετείται το βασικό ερώτημα: αν η λογοτεχνία σχετίζεται με την «αισθητική απόλαυση, την αναγνωστική εμπειρία»⁹, με την «αβίαστη και έμμεση κοινωνικοποίηση του παιδιού»¹⁰, η οποία επιτυγχάνεται από την προσέγγιση των λογοτεχνικών κειμένων με τρόπους ευχάριστους και παιγνιώδεις που δεν συγχέονται με τις διαδικασίες εκμάθησης της γλώσσας από τα οικεία βιβλία, **δεν θα έπρεπε το «αντικείμενο» της Λογοτεχνίας να έχει τον ξεχωριστό του χρόνο στο «Ωρολόγιο Πρόγραμμα»;**

Αναφορά σε μια έρευνα

Με βάση τα παραπάνω δεδομένα διενεργήσαμε μια έρευνα με ερωτηματολόγιο σε εκπαιδευτικούς της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης το Νοέμβριο του 2007 στο Νομό Αττικής. Στην έρευνα, τα ευρήματα της οποίας ανακοινώθηκαν σε συνέδριο που διοργάνωσαν το ΤΕΕΑΠΗ του Πανεπιστημίου της Πάτρας και το Κολέγιο Αθηνών¹¹, συμμετείχαν εκατόν δεκαοκτώ (118) δάσκαλοι. Θα αναφερθούμε σε δύο από τους στόχους-άξονες αυτής της έρευνας, οι οποίοι σχετίζονται με τη διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης σχετικά με τη θέση της Λογοτεχνίας στο δημοτικό σχολείο και τη σχέση της με το γλωσσικό μάθημα.

• Η θέση της λογοτεχνίας και η σχέση της με το γλωσσικό μάθημα

Όσον αφορά τη θέση της Λογοτεχνίας στα ΑΠΣ, στο ΔΕΠΠΣ και στο «Ωρολόγιο Πρόγραμμα» του σχολείου, οι εκπαιδευτικοί θεωρούν σε ποσοστό 70,4% ότι η θέση της Λογοτεχνίας δεν βελτιώθηκε («καθόλου» ή «λίγο»), σε ποσοστό 25,4% ότι βελτιώθηκε «αρκετά» και σε ποσοστό 4,2% ότι βελτιώθηκε «πολύ». Κάτι ανάλογο καταγράφεται και στις απαντήσεις που συνδέονται με τη διασφάλιση της σχέσης Λογοτεχνίας και μαθητή: το 89% απαντά ότι δεν διασφαλίζεται («καθόλου» ή «λίγο») η σχέση και μόλις το 11% ότι διασφαλίζεται «αρκετά» ή «πολύ». Από τις συγκεκριμένες απαντήσεις των εκπαιδευτικών συνάγεται ότι, τελικά, η θέση της Λογοτεχνίας στο σχολείο ούτε βελτιώθηκε με τα καινούργια βιβλία και προγράμματα αλλά ούτε και διασφαλίζεται. Επίσης σε ποσοστό 80,6% [«καθόλου» (31,4%) ή «λίγο» (49,2%)] οι εκπαιδευτικοί απάντησαν ότι το επίσημο πρόγραμμα δεν καλλιεργεί όσο θα έπρεπε την αγάπη των μαθητών απέναντι στη λογοτεχνία και 83,1% (35,6% «καθόλου» και 47,5% «λίγο») επιθυμούν να διατίθεται ικανοποιητικός χρόνος για τη Λογοτεχνία.

Όσον αφορά την αυτονόμηση της Λογοτεχνίας από το γλωσσικό μάθημα, οι εκπαιδευτικοί υποστήριξαν σε ποσοστό 64,4% ότι το γλωσσικό μάθημα εμποδίζει (39,8% «αρκετά» και 24,6% «πολύ») την ουσιαστική προσέγγιση των λογοτεχνικών κειμένων. Επίσης **υποστήριξαν, σε ποσοστό 86,4%** («αρκετά» 27,1%, «πολύ» 59,3%), **ότι είναι απαραίτητο η Λογοτεχνία να αυτονομηθεί/να αποσυνδεθεί από το γλωσσικό μάθημα.**

• **Η έλλειψη βιβλιοθηκών**

Η έλλειψη βιβλιοθηκών στο χώρο του ελληνικού Δημοτικού Σχολείου συνιστά ένα άλλο ζήτημα που από το ...1835(!)¹² και αναζητά την ουσιαστική και ολοκληρωμένη αντιμετώπισή του, δηλαδή τη δημιουργία ενημερωμένων σχολικών βιβλιοθηκών. Το σχετικό άρθρο του Ν. 1566/85 που αναφέρεται στην ίδρυση βιβλιοθηκών στα σχολεία ακόμη δεν έχει ενεργοποιηθεί¹³. Στο ερωτηματολόγιο μεταξύ άλλων (επιμόρφωση στις νέες λογοτεχνικές θεωρίες κ.ά.) οι εκπαιδευτικοί σε ποσοστό **98,3%** («αρκετά» 16,9%, «πολύ» 81,4%) επισημαίνουν την αναγκαιότητα ύπαρξης στα σχολεία ενημερωμένων βιβλιοθηκών για τα διάφορα γνωστικά αντικείμενα, αλλά και για τη Λογοτεχνία.

Οι συνεχώς εμπλουτιζόμενες και ενημερωμένες βιβλιοθήκες σε κάθε σχολείο της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης θα επιτελούσαν μέγιστο παιδαγωγικό και μορφωτικό ρόλο για το εκπαιδευτικό προσωπικό και, βέβαια, για τους μαθητές. Τα μαθήματά τους θα αποκτούσαν μεγαλύτερη αξία, αλλά και τα λογοτεχνικά βιβλία θα συνέτειναν στην καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας και στη δημιουργία της «κοινότητας των αναγνώστων», η οποία θα είχε ως χαρακτηριστικά της την αμοιβαιότητα, τη συνεργασία, τη συνεχή και δραστήρια πρακτική. Εξάλλου, ο χώρος της βιβλιοθήκης διαθέτει μια ιδιαίτερη δυναμική, προσδίδοντας ευχάριστη κινητικότητα στα διάφορα «μαθήματα» και, βέβαια, στη Λογοτεχνία. Οι αφηγήσεις που μπορεί να γίνονται εκεί, οι αναγνώσεις βιβλίων από τα παιδιά και άλλες ποικίλες δραστηριότητες θα καλλιεργήσουν το μόνιμο, ενεργητικό και κριτικό αναγνώστη και όχι τον αδιάφορο ή παθητικό που καλλιεργούν τα ισχύοντα προγράμματα¹⁴.

• **Άλλες παρατηρήσεις των εκπαιδευτικών. Το δώρο της Λογοτεχνίας, οι βιβλιοθήκες και οι εκδόσεις. Σχολιασμός**

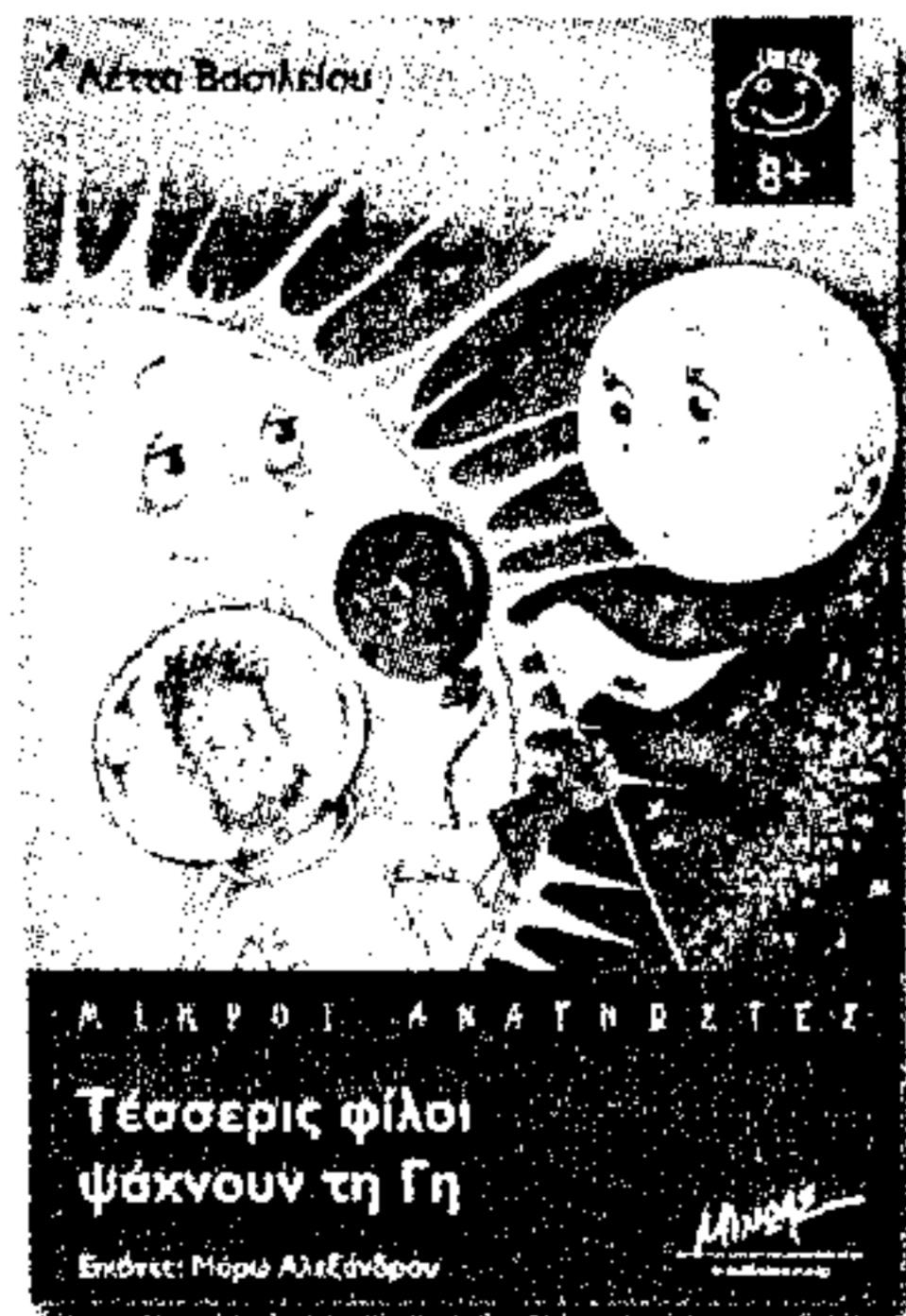
Οι εκπαιδευτικοί στην προαναφερθείσα έρευνα και σε μια ανοικτή ερώτηση με την οποία καλούνταν να προτείνουν τρόπους για τη βελτίωση της λογοτεχνίας: **1) Υπογραμμίζουν την ανάγκη αυτονόμησης της Λογοτεχνίας από το γλωσσικό μάθημα. Προτείνουν μάλιστα τη θεσμοθέτηση ενός δώρου στο «Ωρολόγιο Πρόγραμμα» για τη Λογοτεχνία.**

Θεωρούμε ότι μια τέτοια πρόταση είναι απόλυτα εφικτή για το σχολικό πρόγραμμα, αφού ένα δώρο την εβδομάδα για κάθε τάξη θα απελευθέρωνε τους μαθητές και θα τους ταξίδευε στη μαγεία της λογοτεχνίας με έναν τρόπο εντελώς διαφορετικό από αυτούς των διαδρομών του γλωσσικού μαθήματος. Οι παιγνιώδεις δραστηριότητες, όπως αυτές ορθά προτείνονται από τα ΑΠΣ και ΔΕΠΠΣ¹⁵, και μάλιστα εμπλουτισμένες από τις προτεινόμενες ενδεικτικές δραστηριότητες στο τέλος κάθε κειμένου των *Ανθολογίων*¹⁶ «διαφοροποιούν» το κλίμα της λογοτεχνικής προσέγγισης από το κλίμα της γλωσσικής διδασκαλίας. Οι κοινοί τόποι των διαφόρων προσεγγίσεων (κειμενοκεντρική - εγγραμματοσμού, ανταπόκρισης κ.ά.), π.χ.: ερωτήσεις κατανόησης, ασκήσεις μορφής των κειμένων, κρίσης, σύγκρισης κ.λπ., αποτελούν μία γέφυρα αμοιβαίας αλληλοτροφοδότησης δίχως παρανοήσεις και συγχύσεις από τους μαθητές, με σεβασμό απέναντι και στο γλωσσικό μάθημα και στη Λογοτεχνία.

2) Σημειώνουν επανειλημμένα την αναγκαιότητα ίδρυσης «ενημερωμένων» βιβλιοθηκών σε κάθε σχολείο.

Μουσικάτ - Ένα τέρας αλλιώτικο από τα άλλα
Δέσποινα Μπογδάνη - Σουγιούλ
Οι φίλοι του Τιμολέοντα τον φωνάζουν απρόμητο, γιατί τίποτα δεν μπορεί να τον τρομάξει. Ή μήπως έτσι νόμιζαν μέχρι σήμερα;

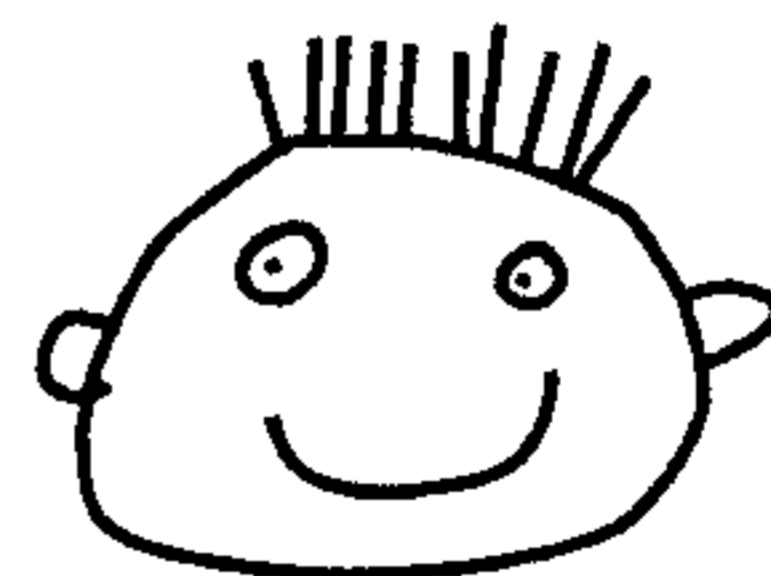

Τέσσερις φίλοι ψάχνουν τη Γη
Λέττα Βασιλείου
Ο Ήλιος και το Φεγγάρι ανησυχούν για τη Γη και την καταστροφή της από τους ανθρώπους και προσπαθούν να βοηθήσουν.

Ο Μάγος του Όζοντος
Αντώνης Παπαθεοδούλου
Ποιος τρύπησε το όζον; Ποιος θα το μπαλώσει; Τις απαντήσεις δίνει ένας μάγος, που μας θυμίζει πόσο πρέπει να νοιαζόμαστε για το περιβάλλον!

ΜΙΚΡΟΙ
ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΣ

ΜΙΝΩΑΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Τ.Θ. 504 88, 141 10 Ν. Ηράκλειο, Αθήνα
Τ: 210 27 11 222 - Φ: 210 27 11 056
e-mail: info@minoas.gr

www.minoas.gr

Μια τέτοια πρακτική από τη μεριά της πολιτείας θα προσέδιδε ουσία στα μαθήματα, ενώ θα μπορούσε να προβάλλει αποτελεσματικότερα τη Λογοτεχνία. Είναι τόσο σημαντική η βιβλιοθήκη για τους μαθητές που δεν τους βοηθάει μόνο στα μαθήματα, αλλά τους απελευθερώνει, ακόμη και ως χώρος, από το πιεστικό σχολικό περιβάλλον/πρόγραμμα. Και, βέβαια, η Λογοτεχνία με ποικίλες δραστηριότητες, όπως: η ώρα της αφήγησης, η θεματική κατηγοριοποίηση βιβλίων από τους μαθητές, η ελεύθερη επιλογή βιβλίων, οι αναγνώσεις, θα έχει την ...τιμητική της και θα αποκτήσει την ιδιαίτερη θέση που της αναλογεί. Μια θέση που την απεγκλωβίζει από το γλωσσικό μάθημα και τις απαιτήσεις του. Θα ήταν χρήσιμο, ακόμη, αν η πολιτεία χορηγούσε πιστώσεις για την αγορά των βιβλίων που προτείνονται στα *Ανθολόγια Λογοτεχνικών Κειμένων*. Με τον τρόπο αυτό ο μαθητής θα έφτανε αβίαστα από το απόσπασμα στο «όλον», ενώ ο εκπαιδευτικός θα μπορούσε να προσεγγίσει το κείμενο αποδοτικότερα με τους μαθητές του.

3) Προτείνουν τη χορήγηση κρατικών πιστώσεων στα σχολεία για εκδοτική δραστηριότητα στο πλαίσιο των επιστημονικών αντικειμένων και της συγγραφής λογοτεχνικών κειμένων από τα παιδιά.

Η Λογοτεχνία στο σχολείο μπορεί να γίνει το όχημα για την καλλιέργεια του επαρκούς αναγνώστη και βέβαια το πλαίσιο όπου θα εκκολαφθούν άτυπα οι μελλοντικοί συγγραφείς. Η έκδοση περιοδικών, φυλλαδίων, μικρών συλλογών των μικρών μαθητών και η επικοινωνία μεταξύ διαφόρων σχολείων (συνεδόσεις κ.λπ.) θα προσέδιδε μια ιδιαίτερα ευχάριστη κινητικότητα με πολλά οφέλη.

4) Προτείνουν να διδάσκεται η θεωρία και η ιστορία της λογοτεχνίας με απλά μαθήματα τουλάχιστον στις δυο μεγάλες τάξεις.

Η τελευταία αυτή πρόταση των δασκάλων κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική. Ο θεωρητικός προβληματισμός για τη φύση της λογοτεχνίας και για τον τρόπο λειτουργίας του λόγου των λογοτεχνικών κειμένων, καθώς και η γνώση των ιστορικών περιόδων της ελληνικής λογοτεχνίας, με στοιχεία της παγκόσμιας, θα ήταν ιδιαίτερα βοηθητική για τους μαθητές των δύο τελευταίων τάξεων του δημοτικού σχολείου. Δεν θα τους προετοίμαζε μόνο να υποδεχτούν ομαλότερα την ανάλογη ύλη του γυμνασίου, αλλά θα τους εφοδίαζε και με την κατάλληλη γνώση, ώστε να προσλαμβάνουν ουσιαστικότερα τα κείμενα, ενταγμένα σε ιστορικές

και λογοτεχνικές περιόδους. Στο απώτερο μέλλον, *Ανθολόγια Λογοτεχνικών Κειμένων* (για τις δυο μεγάλες τάξεις), τα οποία θα ακολουθούν μια τέτοια συλλογιστική, θα ήταν ιδιαίτερα αποτελεσματικά για τη λογοτεχνική παιδεία των μαθητών.

Συμπεράσματα

Η Λογοτεχνία σήμερα, περισσότερο ίσως από ποτέ, πρέπει να δηλώνει ουσιαστικά την παρουσία της στο δημοτικό σχολείο. **Είναι επιτακτική ανάγκη να αντιμετωπισθεί ως ανεξάρτητο «αντικείμενο» σε κάθε τάξη με ένα δίωρο την εβδομάδα.**

Οι στόχοι της Λογοτεχνίας είναι κυρίως αισθητικοί και πολιτισμικοί. Μέσα από την καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας και την αισθητική προσέγγιση των κειμένων, δηλαδή μέσω της αισθητικής οδού, το παιδί πλησιάζει έμμεσα και αβίαστα τα διαπολιτισμικά, οικολογικά, διαπροσωπικά και τα άλλα κοινωνικά σημειώματα, προσεγγίζοντας ακόμη και τη γνώση από μια ευχάριστη, απολαυστική και μη γνωσιοκεντρική οδό. Επομένως, η Λογοτεχνία είναι απαραίτητη, χωρίς να έχει γνωσιοκεντρικούς στόχους, επειδή συμβάλλει ενισχυτικά στη γενικότερη και ειδικότερη γνώση. Καλλιεργώντας έμμεσα τον προφορικό και το γραπτό λόγο μέσω της αληθινής και ρέουσας διαθεματικότητας που αποτυπώνει, αλλά και των διακειμενικών στοιχείων που εγκλείει, ευχαριστεί τον αναγνώστη και καλλιεργώντας αισθητικές δεξιότητες, άσχετα από την επίδοσή του στα γνωσιοκεντρικά μαθήματα, του δημιουργεί ευεξία, δημιουργική διάθεση και πιθανή αλλαγή της στάσης του απέναντι στο σχολικό πρόγραμμα.

Συνολικά, στις απόψεις που διατυπώνουν οι δάσκαλοι με αφορμή τα ερωτήματα-άξονες της έρευνας που διενεργήθηκε, γίνεται εμφανέστατο ότι **υποστηρίζουν την αυτονόμηση της Λογοτεχνίας από το γλωσσικό μάθημα αλλά και τη διασφάλιση της θέσης της στο «Ωρολόγιο Πρόγραμμα»**. Επιπλέον, υπερβαίνοντας τις γενικόλογες θέσεις των προγραμμάτων, οι δάσκαλοι επιφυλάσσουν πολλούς διαφορετικούς ρόλους για τη Λογοτεχνία με τις προτάσεις τους για ίδρυση βιβλιοθηκών και τον εμπλουτισμό τους, για τις εκδόσεις εντύπων κ.ά., προβάλλουν πολύ ουσιαστικά θέματα, προτείνουν πολλές και εφαρμόσιμες πρακτικές, οι οποίες αναδεικνύουν ως σοβαρότατο έλλειμμα την πολύπλευρη απουσία της Λογοτεχνίας από το δημοτικό σχολείο, αποδεικνύουν ότι αντιμετωπίζουν υπεύθυνα την υπόθεση της Λογοτε-

χνίας μέσα στο χώρο του δημοτικού σχολείου. Πιστεύουμε ότι το Υπουργείο Παιδείας και το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο θα αντιμετωπίσουν πολύ σοβαρά τα σχετικά θέματα που επανέρχονται κάθε φορά και πιο επίμονα, προχωρώντας, παράλληλα με τη χορήγηση πιστώσεων για την ίδρυση βιβλιοθηκών στα δημοτικά σχολεία, και στη θεσμοθέτηση ενός δώρου την

εβδομάδα για τη Λογοτεχνία στο «Ωρολόγιο Πρόγραμμα» όλων των τάξεων της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης. ■

Ο Γιάννης Σ. Παπαδάτος είναι σχολικός σύμβουλος Π.Ε. και κριτικός παιδικής λογοτεχνίας. Ο Δημήτρης Πολίτης είναι λέκτορας του ΤΕΕΑΠΗ του Πανεπιστημίου Πατρών

¹ΥΠΕΠΘ. Αναλυτικά προγράμματα μαθημάτων του Δημοτικού Σχολείου. Αθήνα, ΟΕΔΒ, 1987, σ. 9

²Αναφέρεται συγκεκριμένα: «(Ο μαθητής) να γνωρίσει και να αγαπήσει ποικίλες μορφές λογοτεχνικών έργων, έτσι ώστε να ευαισθητοποιηθεί και να αποζητά μόνος του τη συντροφιά του καλού λογοτεχνικού κειμένου». ΥΠΕΠΘ/Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών-Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης (τόμος Α'). Αθήνα, ΥΠΕΠΘ, 2002, σ. 26.

³ΥΠΕΠΘ/Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών - Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης (τόμος Α'). ό.π. σ. 57.

⁴Με προεξάρχοντες, δηλαδή, τους γνωστικούς στόχους (βλ. και ΥΠΕΠΘ/Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών - Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης, τόμος Α', ό.π. σ. 24) ή αποκλειστικά ως υλικό γλωσσικής διδασκαλίας (ΥΠΕΠΘ/Παιδαγωγικό Ινστιτούτο ό.π., σ. 57).

⁵Η οδηγία αυτή περιλαμβάνεται στην υπ' αριθμ. 1/3-2-2004 «Πράξη» του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου (που έχει τίτλο: «Κατανομή χρόνου γλωσσικής διδασκαλίας»).

⁶βλ.: Αϊδίνης Αθανάσιος και Κωστούλη Τριανταφυλλιά. «Μοντέλα εγγραμματοσύνης: θεωρητικές προσεγγίσεις και διδακτική πράξη». Virtual School, The Sciences of Education Online, τόμ. 2ος, τεύχ. 2-3 (Μάρτιος 2001): 1-31. (<http://www.auth.gr/virtualschool/2.2-3/TheoryResearch/Aidinis-Kostouli Literacy Models.html>).

⁷ΥΠΕΠΘ/Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών-Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης (τόμος Α'). ό.π., σ. 57.

⁸Κατσίκη-Γκιβαλου, Α. κ.ά. Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων Γ'-Δ' τάξεων Δημοτικού «Στο σκολεϊό του κόσμου». Αθήνα, ΟΕΔΒ, 2006, σ.5.

⁹Κατσίκη-Γκιβαλου, Α. κ.ά., ό.π. σ. 5.

¹⁰Κατσίκη-Γκιβαλου, Α. κ.ά., ό.π. σ.7.

¹¹Το θέμα του συνεδρίου, που πραγματοποιήθηκε στις 19-1-2008, ήταν: «Ένα χρόνο μετά την εφαρμογή των Νέων Αναλυτικών Προγραμμάτων. Τι άλλαξε!» Τα ευρήματα παρουσιάζονται αναλυτικά στα πρακτικά που θα εκδοθούν το Σεπτέμβριο του 2008.

¹²(ΦΕΚ20/16-12-1835). Αναγγέλλεται η δημιουργία βιβλιοθηκών στα σχολεία!

¹³Μια εξαγγελία του ΥΠΕΠΘ ότι από το 2007 θα λειτουργήσουν πειραματικά βιβλιοθήκες σε 25 σχολεία της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης είναι ακόμη στα χαρτιά!

¹⁴Είναι αναγκαίο να σημειωθεί ότι σήμερα σε πολλά σχολεία υπάρχουν βιβλιοθήκες οι οποίες έχουν δημιουργηθεί από το ζήλο των εκπαιδευτικών, σε συνεργασία και με συλλόγους γονέων. Καμία υποστήριξη όμως δεν έχει υπάρξει, με αποτέλεσμα οι συγκεκριμένες βιβλιοθήκες να υπολειπονται και να χρησιμοποιούνται αποσπασματικά (απουσία προσωπικού, έλλειψη ενημέρωσης, απουσία κονδυλίων κ.λπ.).

¹⁵ΥΠΕΠΘ/Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. ό.π. σ. 58.

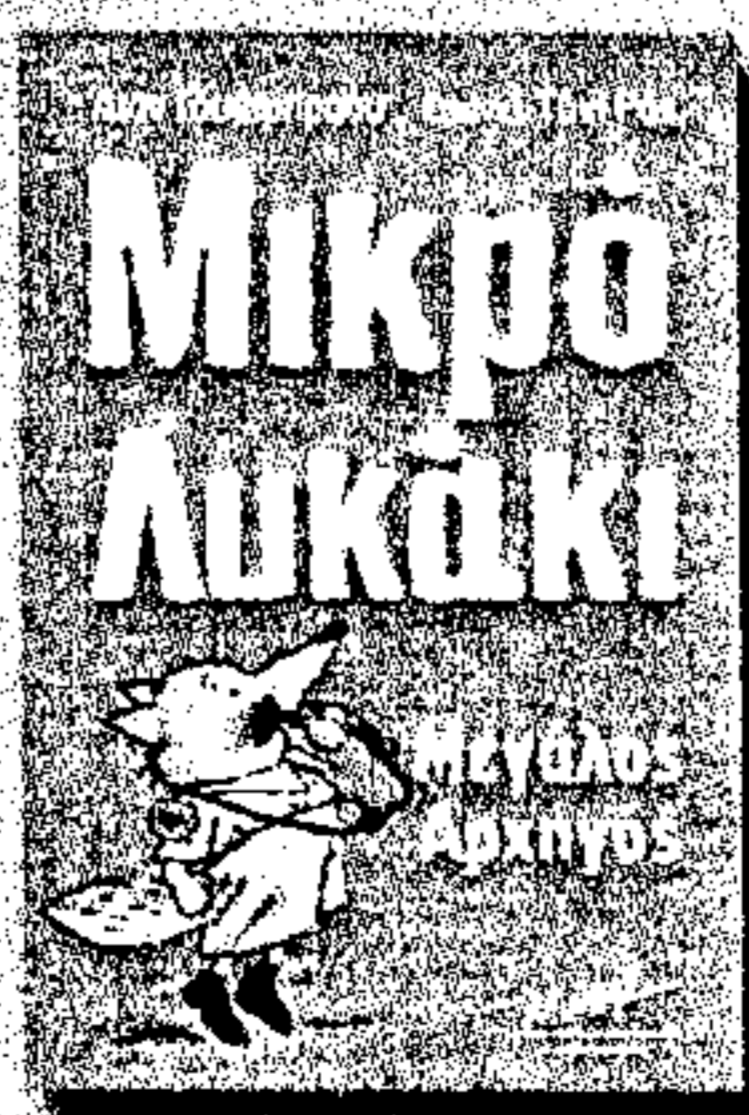
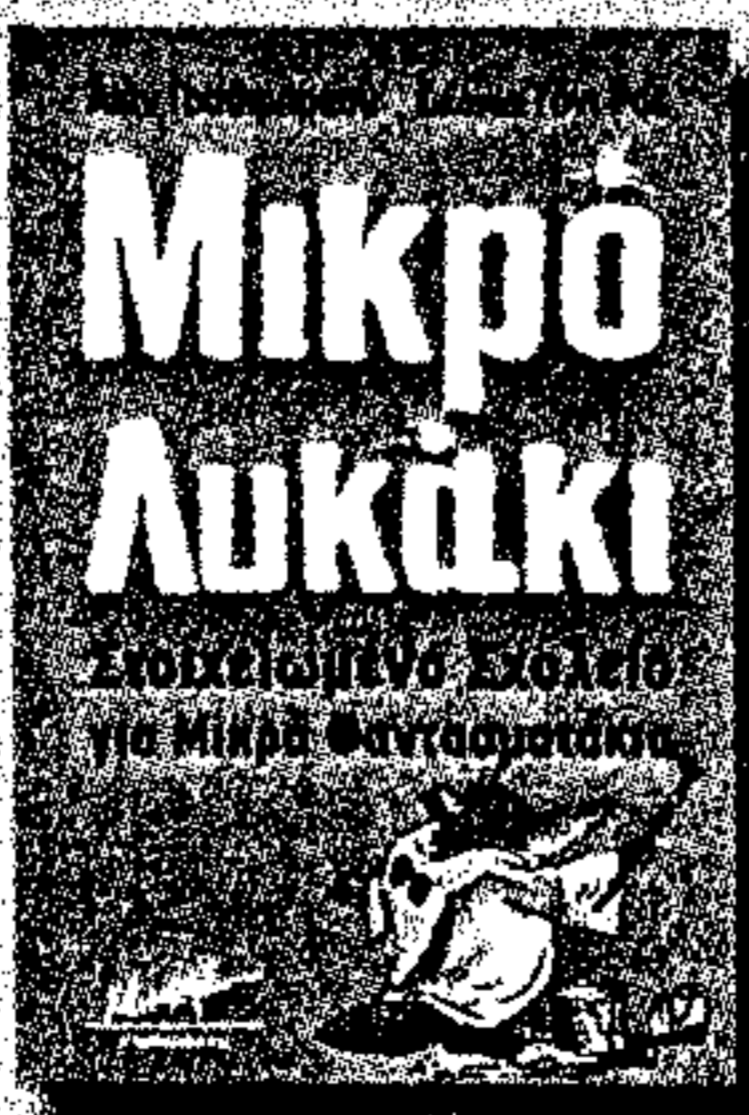
¹⁶Βλ. και τις δραστηριότητες: ΥΠΕΠΘ-ΕΚΕΒΙ. Σκυταλοδρομία ανάγνωσης. Ενημερωτικό έντυπο. Αθήνα, 2003.

Μικρό Λυκάκι

Αιαν Γουάιμπραου

εικόνες: Τόνι Ρος

Ο αγαπημένος ήρωας της σύγχρονης λογοτεχνίας για παιδιά. Ένα μικρό λυκάκι πρέπει οπωσδήποτε να γίνει κακό, γι' αυτό το στέλνουν μακριά από το σπίτι του σε ένα σχολείο κακίας.

www.minoas.gr

Τ.Θ. 504 88, 141 10 Ν. Ηράκλειο, Αθήνα
Τ: 210 27 11 222 — F: 210 27 11 056 — e-mail: info@minoas.gr

ΜΙΝΩΑΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ